

חזרתי אלייך אבל הייתי אחר | טל כנביבי מסה על ישיבה וצבא

שְׁעָרוֹ גִּלַּח כְּשָׂבָא לַמַּחְנֶה,
שְׁעָרָה נִשְׂאָר אַרְףּ וּכְלֵי מַעֲנָה,
'אֵינְנִי שׁוֹמְעֵת אוֹתְךָ כְּרַעַשׁ הַגּוֹבֵר'
שְׁעָרְךָ הָאָרֶץ, נַעֲרָה, שְׁעָרְךָ הַקָּצֵר.¹

ימים שלפני הגיוס, איך מתכוננים לשלב הזה בחיים שלי? להתחיל להתאמן ולהכנס לכושר? עוד שבוע מתגייסים, כבר מאוחר מדי... אחד מסימני ההיכר הברורים ביותר שבעזרתם אפשר לנחש האם הבחור שעומד מולכם התגייס לאחרונה הוא אורך השיער, או כמה הוא בחר להשאיר. גברים דתיים נוטים לחשוב שאורך השיער משקף את רמת הגבריות שלהם. שיער קצר מסמל קשיחות, לא משנה אם הוא יהיה אפילו יותר קצר מהנדרש בחוקי הצבא ואתה תיראה כאילו צבא ארה"ב גייס אותך ליחידת המאריןס. "שיערה נשאר ארוך ובלי מענה", בניגוד אלייך, המתגייס הטרי שהשינוי החיצוני מתרחש כבר מהרגע שיצאת מהבקו"ם לבוש במדי א' עם סימני קיפול. תמורתה של האישה- הישיבה נותרת כתעלומה.

¹ יהודה עמיחי, בלדה על השער הארוך והשער הקצר.

אנחנו נותרים בתעלומה כאשר אנו מנסים להשיב לעצנו איך בית המדרש מתנהל ממש עכשיו, לאחר שהשיעור שלנו התגייס. כולנו מאמינים שנצליח לשמור על רצף חד וברור עם הישיבה במהלך השירות, או לכל הפחות, נצליח לראות את השירות הצבאי כהמשך ברור לעולם הישיבה. אבל האם עמדנו בדרישות שלנו? זה כבר לא משנה... האתגר הוא לעמוד מול הפער הזה. להבין כי הישיבה נשאת על תילה, בעוד שאנחנו נחליף את מלתחת הבגדים שלנו. נשנה את השפה וההשקפה, הישיבה תישאר לעמוד על תילה. שיעור אחרי שיעור, א' אלול אחרי א' אלול...

ברגע ששיחת הפתיחה של המ"פ תתחיל, אתה לפתע נזכר בתורה שהרב בני לימד את השיעור עת הצטרפת לישיבה, "פסח מצרים", המושג הזה מהדהד לך בראש ומזכיר נשכחות. אתה שואל את עצמך אם גם בצבא עלייך לנהוג ככה, להיכנס ב'ראבק' ובכל הכוחות שלך אל השטף ההיררכי הזה, או שאולי זה היה טיפ שנועד אך ורק בדרך קניית התורה, ואז עולה לך בך הספק האם הצלחת, או אם בכלל זה היה נכון עבורך.

את תחילתו של הפער אתה תחוש בשעת הביקור הספונטני או בביקור שלך כאן ביום הכיפורים. הדיסוננס מכה בך ברגע שהאגרסיביות של עולם הצבא כבר נראית לך לגיטימית ואתה לא מבין מה הלו"ז שעל פיו המקום הזה מתנהל. כל השיט הזה של הדרגות מתחיל לבלבל אותך, אולי זה נכון לסמן ככה גם דמויות בישיבה, הרי אתה יכול לשבת כל כך הרבה זמן בישיבה ואף אחד לא יבין בכלל לאיזה שיעור אתה משוייך. מי רב? מי סתם מבקר בבית מדרש? אתה עדיין תהיה ציני לגבי התפיסה הצבאית, אבל בלי שתשים לב היא תחלחל אלייך לתודעה בשקט ולאט.

כָּל הַקִּיץ הִתְאַמְנוּ פְּרָחִים לְפָרֵחַ,
בְּתוֹךְ הָאֲדָמָה הַסְּבִלְנִית וְצָבְרוּ פֶתַח.
'תִּזְרְתִי אֵלַיךְ. אֶבֶל הֵייתִי אַחֵר'
שְׁעָרָךְ הָאֲרוֹךְ, נְעֵרָה, שְׁעָרָךְ הַקָּצֵר.

בני ישיבות ההסדר מתגייסים במחזור הגיוס סביב חודש מרץ. בתקופה הזאת בספירה של הישיבה בעתניאל עדיין חורף, אבל בעולם הרגיל כבר אביב.

כולנו זוכרים את הימים במהלך הטירונות שהתבקשנו לנקש עשבים שוטים ולגרוף קש יבש. במהלך העבודות האלו אני מתבונן באדמה סביבי, בסיס טירונים מלא באבנים ושבילים מסותתים למחצה. ובכל זאת, גם כאן הטבע מתעורר לחיים. מחזור הטבע מזכיר במעט את הפער שבין זמן חורף הסגריר והלמדני לבין זמן קיץ השמשי והמאוורר. וכמו תלמיד שיעור א' שהרגע מתחיל את זמן קיץ הראשון שלו, הפרחים מתחילים לפרוח, כלניות וחרציות נראות סביב המחנה... הטבע מתעורר יחד איתך למאמץ השירות הצבאי. מכל האופוריה של הטבע אתה חושב לעצמך כי המילים שכתבה לאה גולדברג "ונשמת את התלם, נשום ורוגע" הן למעשה איזה נבואה קוסמית שמתגשמת אל מול עינייך ברצף החיים הפרטיים שלך.

ואז זה מגיע, הביקור הראשון בישיבה. זה קורה אחרי הטירונות, בסיום הקורס או לקראת העלייה לגדוד. המטרה שלשמה אתה בא לשבת היא כדי למלא את המצברים שלך, ובמילים אחרות - לזכור מאיפה אתה בא, מה הגרעין שלך. בביקור הזה אתה תתחיל להרגיש את הפער, איך עברת מעולם אחד למשנהו מבלי ששמת לב. אני רואה את שורש הפער הזה בין מצב של קבלה, כמו שהיינו מורגלים בישיבה, לבין מצב של נתינה כמו שהצבא דורש מאיתנו. יוצא שבאופן ישיר וחיצוני אתה כבר לא מקבל, לא מקבל מהרב שלך במהלך סדר בוקר או בשיעור ליל שבת, כבר לא תקבל מכל ספר שתפתח ותלמד, ובכללי לא תקבל טרמפ ברגע שתושיט יד בטרמפיאדה. אתה נותן, נותן מכוחות הנפש ומכוחות הגוף שלך, זמן יכולת ומאמץ. לאחר ההבנה הזאת אתה תרצה בנפשך לחזור ולחשוב בצורה מורכבת יותר, אז אתה תקבע ובצדק כי המצב הזה אינו דיכוטומי כלל ועיקר, גם בישיבה וגם בצבא אנחנו לעיתים מקיימים את הפעולה ההפוכה, גם בישיבה אפשר לתת וגם בצבא אפשר לקבל.

הַרוּחַ שֶׁבָּרָה אֶת הָעֵץ, הָעֵץ אֶת הָרוּחַ

הַיּוֹ לְהֵם הַרְבֵּה אֶפְשָׁרִיּוֹת וּמַעֲט זְמַן לְנוּחַ.

'הַגֶּשֶׁם יוֹרֵד, בֹּא הַבֵּיתָה מִהָר'.

שְׁעָרַי הָאֲדָמָה, נִעְרָה, שְׁעָרַי הַקָּצֵר.

סתיו מגיע, עלי השלכת והרוח הקרירה בשעות הערב ולפני עלות השחר יבשרו לך את זה. מתחיל לו קיץ ראשון שאתה לא מתכנן את החופשה שלך, שהחום הוא

לא זרז ליציאה שלך למעיין קרוב ואתה מנסה להתמודד עם השמש גם כשהשרוול לא מקופל.

"הרוח שיכרה את עץ, העץ את הרוח", בישיבה מאזן הכוחות בין הרוח והחומר הוא די מתכתב ביחד. אנחנו יוצאים מנקודת הנחה שכל חומר שאנו נעזרים בו הוא לצורך כלי-עזר בעבודת ה' שלנו. מחשב ואינטרנט, מוזיקה, טבע וטיולים. הרי מה לא בעצם? בצבא אתה נחשף לחומר שהוא חומר לעצמו, הוא לא נשען על רוח ואפילו לא מנסה להתרומם אל הרוח. חומר אמיתי, מוצק כזה. קשה לנו להתמודד איתו, יש כאלה שמגנחים עליו, הם לטענתם מילאו את כרסם בש"ס ופוסקים ככה שהאישיות שלהם הרבה יותר נעלית. אחרים ינסו להתחבר אל החומר, לקחת עבורם את מה שטוב בו, להמשיך את עבודת הבריורים שהתחילו בבית-המדרש לסביבה אחרת לגמרי. קצת כמו דרך הלימוד של ר' מאיר מרבו אלישע בן אבויה.

קצת מתסכל לגבור על אותו החומר, אני מרגיש שבישיבה התלמידים לא קרצו מאותו החומר, וגם אם כן, בישיבה הם שינו את התפיסה. אתה תתחיל לעשן, תגיד שזה עושה לך טוב בנשמה. בישיבה לא הייתה לך את ההתמודדות הזאת, אז אתה חושב שזה לגיטימי לאפשר קצת כאן. בזמן המטלות שלך אתה תשמע מוזיקה שלעולם לא היה יוצא לך לשמוע בזמן הלימוד שלך בבית המדרש, גם בלי שום קשר לגסויות שבמילים. לימוד תורה זה עולם טהור יותר, ככה שכמו רבים וטובים הרגשת לנכון לא לחבר בין המוזיקה שנשארה לשעות הפנאי לבין לימוד בבית המדרש, כמו עוד עולמות אחרים שבחרת להשאיר בפנימיות ולא להעלות לבית-המדרש.

סופש בבית יתמרן את המוח שלך, אתה קם לקידוש וארוחה, כי הרי כמו בצבא, ארוחה זה משהו שאי-אפשר לך להשלים בהמשך היום. וכבר מיום חמישי תנסה לשבור את הראש באיזה מקום כדאי לך לשבת במוצ"ש ולפגוש את החברים שלך. כן, החומר הזה קשה, אבל הייאוש נעשה יותר נוח. הוא דווקא נחמד, אתה אומר לעצמך. בישיבה לא יצא לך להכיר אותו מקרוב כל-כך. ככה שאתה בונה לעצמך תפיסה חדשה בכל ההתמודדות מול החומר, ואתה לא חושב אם תצליח להמשיך אותה גם בסביבה ההרמטית של הישיבה.

העולם היה להם, כְּדָבוּר לֹא-יָשִׁיר,
 לֹא נוֹגַע בָּהֶם. לְאֵט הִחְלוּ לְשִׁיר.
 כְּוַנְתִּי שְׁעֵנִי. 'מִתִּי אֶתָּה חוֹזֵר?'
 שְׁעָרְךָ הָאֶרֶץ, נִעְרָה, שְׁעָרְךָ הַקָּצָר.

החורף מתחיל ואתה יודע שבסוף השנה אתה כבר תשחרר. זהו, יש לי שנה שלמה עכשיו לעבור, שיעור שלם ממש, ולאחריו אני שב אל בית המדרש. והנה חנוכה מופיע לו בפתח, עוד חג נוסף שייצא לך לחגוג באופן שונה לגמרי ממה שאתה מכיר. רגע, מהי הדרך לחגוג חגים? כמו שאני מכיר מהבית או כמו שלמדתי בישיבה? כאן בצבא אין מקום ללבטים האלה. אתה תחבור לכל שאר הקבוצה ותדליקו נרות באיזה פינה, קצת סופגניות ושירי חנוכה והערב ימשיך. יכול להיות נחמד ללמד כאן בפני כולם משהו שלמדת סביב חנוכה, אבל אף אחד לא באמת יבין אותך, השפה גבוהה מידי והרעיון ערטילאי. היי, יש מצב שהרגע הצלחת לפצח את גרעין הקושי שלך עם הישיבה...?

ימים עוברים ומבלי שאתה מבחין, העלמה-הצבאית החדשה שנכנסה לחיך אחרי העלמה-מהישיבה מתחילה לאתגר אותך, אתה חושב מחדש על מושג שמירת המצוות לאור העובדה שאתה כבר לא כל-כך מצליח לארגן מניינים, תוהה לעצמך למה לעזאזל אתה צריך לשאת במשך ימים שלמים את כלי-המשחית הזה על הכתף. אמנם האי-נעימות האייקונית בקשר לשמירת נגיעה בחברה החילונית לא כל-כך הפתיעה אותך, אבל יוצא שאתה במחלקה בחברת בנות שלמדו כמוך גמרא כמעט כל היום, ומעל כל זה אתה שואל את עצמך לא-פעם מיהו יהודי בעיניך, ואולי הלכה היא עניין חברתי בכלל...?

חיילים אחרים כבר מדברים על החזרה שלהם לישיבה. סדר יום, עיון ומסכתות הן מילים שאתה חוזר לשמוע לאחרונה. כאילו מישהו החליט להוציא אותן לאוויר ולנקות אותן מאבק, ועכשיו אתה נזכר בהן שוב. מישהו שאתה אוהב יישאל אותך "מתי אתה חוזר לישיבה?" ובחיוך חצי אבוד, אתה מתחיל להסס. לא רוצה לחרוץ גורלות ולומר שהחלטת לוותר, שהרי אתה לא יודע מה יכול לצפות לך בצבא, אז אתה מחזיר תשובה לא מחייבת כל-כך. איזה ריקוד של צעד לאחור וצעד קדימה וממשיך האלה, שלא יתעכבו איתך על הנושא. קצת קשה לך לוותר על הרעיון הזה שאתה סוף-סוף מרגיש את יכולת הנתנה שלך.

יש הבדל בין הישיבה לצבא, זה ברור. איך לעזאזל הייתי צריך לאחות בין השתיים? לבקר יותר בישיבה? אבל, מה עם עניין ההתמסרות לצבא, למסגרת אחרת? אני כבר לא בעולם של בית מדרש! מצד שני, אני גם לא אהיה לעד בבית המדרש, האזרחות, כמו שכולם מתארים אותה בצבא, עוד רחוקה זה ברור לך, אבל השאלה היא איך אתה רוצה לצאת אליה. היישר מהצבא שכבר הפך להיות הבית השני שלך, או שאתה מוכן לעצור שוב בבית-המדרש ומשם להתחיל, מן הסתם בלי תאילנד או גינוני שחרור של חיילים מן השורה שאתה מכיר בסדיר? זה חמוד בעיניך שאתה הרבה יותר חכם מסגל הפיקוד שלך, אתה מרגיש את העוצמה ובכל זאת בוחר לדבר בשפה שהשטח מביין. שהרי הם, בניגוד אליך, לא ישבו שנה וחצי באיזה בית מדרש רנדומלי. לעובדה שהם הרבה יותר קטנים ממך אתה אפילו לא מייחס כל חשיבות.

אז לאן ממשיכים מכאן?

רגע האמת עוד יגיע, אתה יודע את זה, אתה יכול למרוח אותו עד לשנתיים סדירות, אבל בסוף אתה תצטרך לתת תשובה. יושב לך בראש שבית המדרש הוא לא מקום עילאי, ומסנן, לכל אחד יש את האות שלו בספר התורה הנצחי, ועוד תורות כלליות כאלו. ועם זאת, קשה לך להחליט אם יש לך עדיין חלק באופן גשמי, הרי זה רק בחירה שלך אם תרצה לציין בקורות חיך שאתה מבית-המדרש בעתניאל, ועם זאת אף אחד לא יידע כמה זמן ישבת שם ומה חשת... לא כולם חוזרים, זאת עובדה! יש כאלה שהצבא נתן להם משמעות עילאית שהישיבה לא הצליחה להעניק, אבל האם זה כישלון לאחד מן הצדדים? או בכלל, האם זה נכון להתחיל מסלול כזה שאתה לא בהכרח יודע איך תסיים אותו ומה יהיו השיקולים לאורך הדרך?

אחר כך שְׁתָּקוּ, כְּצַעֲדִים מִתְרַחֲקִים.
הַשְּׁמַיִם נִפְתָּחוּ. נִסְגְּרוּ סִפְרֵי הַחֻקִּים,
”מָה אֵת אֹמְרֵת?”, ”מָה אֶתָּה אֹמֵר?”
שְׁעָרֵי הָאָרֶץ, נִעְרְוּ, שְׁעָרֵי הַקְּצָר.